

הלכות חנוכה סימן תרעא

ביאורים ומוספים המשך

(ר"ה בלילה) ולטעם זה אין הוששים להכרת תוספת הנס [נראה בבית הלוי על התורה לחנוכה ד"ה בגמרא חד אמר].

(29) אבל לדעה הראשונה [היא דעת התוס' המובאת במחבר] אין לחוש שיאמרו שמה שמדליק בלילה השני שני נרות וכן בשאר הלילות הוא כנגד בני ביתו ואין הוא אלא מן המהדרין [ראה בחמד משה ד"ה ואחר העיון]. ובביאור הדבר כתב הבית הלוי (שם) ד"ה שבת דף כג) שדוקא לדעה השנייה שאחד מדליק, ומוסיף והולך כנגד כל אחד מבני הבית, אם כן כשמדליק עשרה או עשרים נרות יאמרו שאין הוא מדליק כנגד הימים שהרי אין מספר הימים אלא שמונה, אלא הוא מדליק נר אחד כנגד כל אחד מבני הבית, אבל לדעת התוס' שאחד מדליק ומוסיף והולך בשביל כל בני הבית, אם כן לעולם אינו מדליק אלא כמספר הימים ולא יותר, ואין סיבה לרואים לחשוב שמדליק אחד לכל אחד מבני הבית.

[ביה"ל ד"ה כח]

ול' ל'הר פ'ה ק'שום לא פ'לוג:30.

(30) ובשעת הרחק, כתב בשעה"צ (ס"ק טז) שיש לסמוך ולהקל כדעת הא"ר, שבלילה הראשון יכולים להדליק כמנהג אנשים במקום אחר.

[משנ"ב ס"ק יב]

ואפילו למסדרין העושים נר לכל אדם, וכו', שפ"ה רואין שדליקו שנים:32.

(31) דוקא כשמדליקים משום הירור, אבל שני בני אדם שדריים בחצר אחת ומדליקים כל אחד בפתח החצר מעיקר הדין, כתב הא"ר (ס"ק ד) שאינו עולה לשניהם, מאידך, המאמר מרדכי (ס"ק ה) כתב שגם באופן זה עולה לשניהם, וכן מבואר בפמ"ג (אי"א ס"ק ב, שהוא מקור דברי המשני"ב).

(32) וכן אם מדליקים שני בני אדם במקום אחד, כל אחד בעשית בפני עצמה, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק ה' חנוכה עמ' ד) שאף על פי שהן סמוכות זו לזו מותר, מפני שניכר שהן של שני בני אדם.

ואפילו אם מדליקים בעשיות אחת, אלא שכל אחד מדליק בשורה בפני עצמה זו על גבי זו, דעת הגר"נ קרליץ (נר חנוכה פ"ד אות א והע' ד) שמותר, וכן דעת הגר"ש אויערבך (שלמי מועד פמ"ג עמ' קצה).

ומנורה שיש בה ארבעה קנים מכל צד ובאמצעה ציור של חנוכה וכדו', דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש חי'ג פלי"ד אות ג) ששני בני אדם יכולים להדליק בה אפילו ביום הרביעי כל אחד ארבעה נרות מכל צד.

[משנ"ב ס"ק יג]

אם פ'ה:33 וכו', [ל'הר ו'להקליק:34].

(33) והמדליק בקערת שמן אחת כמה נרות בפתיחות צפות, הסתפק הגר"נ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שה) האם הן נחשבות כיכפה עליה כלי, וצידד שם, שאינן נחשבות לכפיית כלי.

וכן אם יש קנה חליל לכל פתילה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי המשך בעמוד הבא

[נראה בערוך השלחן (ט"ו-י"ח) מה שביאר בדעת הרמ"א].

(27) וגם בנותיו הבתולות, כתב בשו"ת עולת שמואל (סי' קה) הובא לקמן (סי' תרעה ס"ק ט) שאינן מדליקות מדין 'מהדרין מן המהדרין', ואף שגם הן היו באותו הנס מ"מ לא היו אלא טפילות לאנשים בנס. טעם נוסף כתב החתם סופר (שבת כא, ב ד"ה והמהדרין), שכיון שעיקר תקנת נר חנוכה הוא להדליק בפתח ביתו מבחוץ, אין זה מכבודה של האשה לצאת לעת ערב לחוץ ולהדליק בין האנשים, ואף שעכשיו מדליקים בפנים מ"מ המנהג הראשון לא זו ממקומו, וכתב בשו"ת שלמת חיים (סי' שפ) שמטעם זה נהגו הנשים שלא לקדש קידוש הלבנה ולא לברך ברכת החמה.

ואם הבעל והאשה אינם בביתם, והבעל מדליק את הנרות במקום שהותו, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק דיני נר שבת פ"ג אות א ס"ג פניני חנוכה פ"ה עמ' קיח) שאין אשתו יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, וחיבת ההדלקה במקומה מעיקר הדין, ולא אמרו שהאשה יוצאת בהדלקת בעלה אלא בהדלקה שבביתם, וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ג דבר הלכה אות יג), והגר"נ קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגר"א דינר פ"ז אות ד), וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שלמי תורה חנוכה סי' יט אות ג), אכן, אם הבעל ישאל מבעל הבית שנמצא אצלו את חדרו שהוא דר שם, דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות חנוכה עמ' נו) שהרי זה ביתו, ויוצאת אשתו בהדלקתו.

מאידך, דעת הגר"ש וואנר (פסקי שמועות שם) שאשה יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, אף אם אינו מדליק בביתו, וכן דעת הגר"א"ל שטיינמן (שלמי תורה שם) שמדיון 'אשתו כגופו' נטפלת האשה לבעלה, ובכל מקום שהוא מדליק יוצאת היא ידי חובתה [מה שאין כן אשה המדלקת אינה מוציאה את בעלה ידי חובה בהדלקתה ככ"ל אלא כשמדלקת בביתם].

אכן, אם אין הבעל מדליק שם בעצמו אלא משתתף עם בעל הבית בדין 'אכסנאי', דעת הגר"ש וואנר (פסקי שמועות שם) שאינה יוצאת ידי חובתה בהשתתפותו, וכן דעת הגר"ש אויערבך (מבקשו תורה ח"ד עמ' יז אות כא) לענין בן הרצה לצאת בהדלקת אביו, ובשנמצאים כל בני הבית יחד עם בעל הבית במקום אחד שלא בביתם, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם סי' ז), שכל בני הבית טפלים לאביהם, ויוצאים בהדלקתו אף שאין ההדלקה בביתם, וכן דעת הגר"א"ל שטיינמן (שלמי תורה שם). ולגבי בניו הקטנים שהגיעו לחינוך, כתבו הרמ"א לקמן (סי' תרעה ס"ג) והמשנ"ב שם (ס"ק יד) שצריך לחנכם להדליק בפני עצמם, אלא שדי לחנכם להדליק נר אחד בכל לילה.

מאידך, בביה"ל שם (ד"ה ולדיון) ובמשנ"ב לקמן (סי' תרעה ס"ק יג) כתב שדעת השלטי גיבורים והמאירי שלכל הדעות אין צריך לחנך קטן להדליק בפני עצמו, כיון שאין חיוב לחנך קטן בדבר שגם לגדול אינו מעיקר הדין אלא הירור מצוה בלבד.

[ביה"ל ד"ה לא]

אין ק'אן ס'פ'ה לתוספת הנס:35, כי יאקרו שיש הק'ה קני'ת ול'ל א'ק'ד אין שם ו'ק נר א'ת:36.

(28) ובביאור הדעה שלא חוששים לכך שאין הכרה בתוספת הנס, כתב בביאור הגר"א (ד"ה ו"א) שהטעם ש'מוסיף והולך' הוא משום 'מעלין בקודש' ולא משום 'ימים היוצאים' [ראה בביה"ל לעיל

הלכות הנזה סימן תרעא

ביאורים ומוספים המשך

הדבר כתב שם, כיון שכשהדליק את הנר הראשון היתה כוונתו לעשותו למדורה, וגם תיכף עשאו למדורה בידיו, נפסלת הדלקתו מתחילה, והוא הדין מי שכשהדליק נר אחד היתה כוונתו לכבותו תיכף במויד וכיבדו במויד, נפסלה הדלקתו וחזר ומדליק בברכה, מה שאין כן המכבה במויד, שכתב בשעה"צ לקמן (סי' תרעג ס"ק לב) שחזר ומדליק בלא ברכה, כיון שלא היתה כוונתו מתחילה לכבותו במויד, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (טעמא דקרא פרשת וישב לחנוכה).

[משנ"ב ס"ק טו]

שלא יבוא לעשות קצתו³⁶.

36) וטעם נוסף כתב המחצה"ש (ס"ק א), שגם כשאחד נכנס ואחר יוצא זה נראה כמדורה, והערוך השלחן (סי"ב) כתב שבשאהד נכנס ואחד יוצא נראה כל נר כעומד בפני עצמו, ואין היכר למספר הנרות.

[משנ"ב ס"ק טז]

ואם יש קפסוק מחצה בין נר לנר וקרוב אצבע ביניהן, מפר"ט³⁷ וצ"ל לא קנה קצתו קצתו³⁸ וכו', דדוקא בקצרה שאין שום קפסוק בין נר לנר³⁹.

37) משמעות דבריו כדברי הטור שאם אין מחיצה ביניהם, אף אם הם רחוקים זה מזה יותר מרוחב אצבע, דינם כמדורה ואינו עולה אפילו לנר אחד, תש"א כבעל העיטור (המובא בטור) שאפילו בקצרה די ברוחב אצבע בין פתילה לפתילה בלא מחיצה.

38) ואם כפה עליה כלי, כתב השו"ה הלכות (סי"ח) שאינו צריך להרחיק אצבע בין הנרות.

39) ונר שיש בו פיות לכל פתילה ופתילה, האם צריך לכפות עליו כלי, כתב בשו"ת רב פעלים (ארו"ח ח"ד סי' ל), הובא בק"ח החיים ס"ק כה) שנחלקו בזה הראשונים, ומסתמית השו"ע לעיל (סי"ג) משמע שאין צריך לכפות עליו כלי, שכיון שיש לו פיות מובדלים יש היכר בין פתילה לפתילה ואינו כמדורה.

[משנ"ב ס"ק יח]

וע"ז קאל"ה רבה שקפ"ב דדי קרוב אצבע⁴⁰.

40) וביאר דבריו הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' ז), שאין כוונתו שצריך שהמרחק בין קנה לקנה יהיה כרוחב אצבע, אלא שכשיש רוחב אצבע בין פתילה לפתילה די בכך, ואין צורך שהקנים יהיו מובדלים זה מזה כלל, וכדין קצרה לעיל (ס"ק טז), שאם יש מחיצה בין נר לנר ורוחב אצבע ביניהם די בכך נראה בספר נר חנוכה עמ' יב אות ז.

האיש ח"ג פלי"ד אות ד) שאינו נחשב לכפיית כלי, וצריך להרחיק את הפתילות אחת מהשניה מרחק אצבע כדלהלן (ס"ק טז).

34) ולענין האם צריך לחזור ולברך, מסתימת דבריו משמע שאינו חוזר ומברך, ואף על פי שמקור דבריו הוא הפרי"ח (ד"ה צריך) והוא כתב שצריך לחזור ולברך, מבואר בק"ח החיים (ס"ק כו) שכיון שטעם הפרי"ח הוא משום שכן מצינו לגבי מי שנתן בנר שמן פחות מכשיעור והדליק, שמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעה ס"ב) שלא יצא ידי חובתו, וכתב הפרי"ח שם שכשחזר ותן בנר שמן כשיעור ומדליקו צריך לברך, ולכן גם באן פסק להדליק בברכה, אבל לפוסקים שם שלא לברך נוכח פסק במשנ"ב שם (ס"ק ח), אם כן גם כאן אין לברך נראה במשנ"ב לקמן (סי' תרעג ס"ק כה) ובשעה"צ שם (ס"ק ל), והב"ח החיים (שם) כתב, שאינו חוזר ומברך משום ש"ספק ברכות להקל".

מאידך, הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נא אות ב ד"ה אולם) כתב, שבענינו צריך לחזור ולהדליק בברכה, שכיון שכשהדליק את הנר הראשון היתה כוונתו לעשותו למדורה, וגם עשאו למדורה בידיו, נפסלת ההדלקה כבר מתחילתה מחמת כוונתו, מה שאין כן הנותן בנר שמן פחות מכשיעור כגיל, שאינו מכבהו בידיו אלא כבה מאליה.

ואם בשעה שהדליק היתה כוונתו לכפות עליהם את הכלי, כתב הגר"ח קניבסקי (טעמא דקרא פרשת וישב לחנוכה) שיתכן שלא צריך לחזור ולהדליק, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק יח]

שמתקברות קל הל"ב נמד³⁵.

35) ובטעם פסול מדורה, כתב הלב"ש (ס"ד) שכיון שהנס היה בנרות ולא במדורה, אם כן כשמדליק מדורה אין זה זכרון לנס, וטעם נוסף כתב השפת אמת (שבת כג, ב ד"ה לא כפה), שזה נראה כמו שהדליקו לצורך תשמישו ולא לשם מצוה (נראה בבחי"ל ד"ה אפילו), לענין נרות שבת ויום טוב.

ומה שכתב השו"ע שכשלא כפה עליה כלי אינו עולה אפילו לנר אחד, כתב בהגהות הגר"א"מ הורו"ח (שבת כג, ב ד"ה עשאה) שהיינו דוקא כשהדליק את כל הנרות בבת אחת, אבל אם הדליקם בזה אחר זה, אם כן מיד כשהדליק את הנר הראשון יצא ידי חובתו, אף שלאחר מכן הוא נהפך למדורה, וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעג ס"ב) שהדלקה עושה מצוה, ולכן באופן זה עולה לו ההדלקה לנר אחד.

מאידך, הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נא אות ב ד"ה אמנם עיקר) כתב שמסתמית הפוסקים משמע שגם אם הדליק את הנרות בזה אחר זה אינו עולה לו אפילו לנר אחד, ובטעם

הלכות הנפה סימן תרעא

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ומתן]

על פקום אין זה הדבר לנרמזות⁴¹.

41) ועוב נסוף לדבר, כתב בשו"ת רב פעלים (ארי"ח ח"ד סי' ל ד"ה אך דע) שמצוה מן המוכרח שיהיו הנרות כרוגמת מנורת בית המקדש שכל נרותיה היו בשורה אחת ולא בעיגול.

[ביה"ל ד"ה אפלו]

דבשבת וימ"ט טוב מצוה לעשות כוונתם קדליל בסימן רסג⁴².

42) ובטעם הדבר כתב במשנ"ב לעיל (סי' רסג ס"ק ה), שמנהג הגון לעשות בשבת שני נרות קלועים, זכר למה שאמרו חז"ל שיזכור ושמור בדיבור אחד נאמר. והפמיג (אי"א שם ס"ק א) והמחצתיש (שם ס"ק א) ביארו שהוא מפני שצריך אורה ושמחה.

[משנ"ב ס"ק כא]

מבחוץ⁴³. משום פרסומי ניסא⁴⁴.

43) ומכך שכתב השו"ע על פתח ביתו מבחוץ (זהו לשון הגמרא) הסתפק הגרי"ם קרליץ (חוט שני הנוכה עמ' שו) שיתכן שצריך להדליק דוקא בצד החיצון של הפתח והיינו ברשות הרבים, ולא בצד הפנימי של הפתח, אפילו באופן שבני רשות הרבים רואים את הנרות המונחים בפנים באותה מידה שהיו רואים אם היו מונחים בחוץ [אבל אם כשיניחים מבחוץ יראו בני רשות הרבים את הנרות יותר טוב מאם יניחם מבפנים, כגון אם יש בפתח החצר דלת העשויה מוכוכת או דלת של סרגים, דעתו שם, שיניחם מבחוץ, כיון שיש שם יותר פרסומי ניסא]. אכן, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק יא) שעיקר התקנה היתה להדליק מבחוץ משום פרסומי ניסא, ואף אם הוא הושש שיגבול לו את החנוכה, צריך להדליק שם ולשמור עליה חצי שעה.

מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (תורת המועדים שם, פניני חנוכה פ"ד עמ' נד-נו) שאפשר להדליק בין מבחוץ ובין מבפנים, ומשום כך מן שחושש להניח את החנוכה מבחוץ שמוא תגב, ויש לו בפתח חצרו דלת העשויה מסרגים, יכול להניחה בפתח מבפנים ולסגור את הדלת, ובלבד שיניחנה בטפח הסמוך לפתח.

44) ואף אם יש בחוץ רוחות העלולות לכבות את הנרות, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ב עמ' לג) שיש חיוב להוציא הוצאת ולקנות עשית וכדו' כדי להדליק בחוץ, כיון שעיקר תקנת חז"ל היא להדליק בחוץ משום פרסומי ניסא.

והדלקת נרות חנוכה בחוץ, דעתו שם (עמ' לו) שהיא דוחה כל הידור בנרות חנוכה, כגון אם אינו יכול להדליק בחוץ רק בנרות שעות, או שאינו יכול להדליק אלא נר אחד בכל לילה, מימי ידליק בחוץ, והוא הדין אם אינו יכול להדליק בחוץ מחמת חולי, ידליק בחוץ על ידי שליח ולא ידליק בפנים או בחלק.

ואף אם כשידליק בחלק יהיה יותר פרסומי ניסא מאשר אם ידליק בחוץ, דעתו (פניני חנוכה שם עמ' נג, תורת המועדים ס"ק טו) שצריך להדליק בחוץ ולא בחלק [ואם הדליק בחלק לא יצא ידי חובתו], אלא אם כן אין הפתח של החצר או הבית פונה לרשות הרבים, וכן דעת הגרי"ש איערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ד דבר הלכה אות ה-ו). וכן דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שו-שו) שכיון שעיקר תקנת חז"ל היא להדליק בחוץ ולא בחלק, אין לעשות חשבונות היכן יש יותר פרסומי ניסא [אלא שאם הדליק בחלק יצא ידי חובתו, אם לא באופן שאין בני רשות הרבים רואים את הנרות שבחוץ]. שאז ידליק בחלק הפונה לרשות הרבים, ושכן נהג החו"א [וראה בהמשך].

מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים שם וס"ק יג) שאם בפתח הבית הפתוח לרשות הרבים לא רואים אלא מעט אנשים,

ובחלקו ביתו הפונה לרשות הרבים האים הרבה אנשים, צריך להדליק בחלק, ושכן נהג החו"א (שם ס"ק יג), שאף שפתח ביתו היה פתוח לרשות הרבים, הדליק בחלקו ביתו הפונה לרשות הרבים, כיון שאת פתח ביתו לא ראו אלא מעט אנשים, ואת חלקו ביתו ראו הרבה אנשים [וראה שו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' פד)].

ואם אין בני רשות הרבים רואים את הנרות המונחים בפתח אלא אם כן יש ראשם בכונה כדי לראותם, דעת הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ד עמ' נד-נה) שלא יצא ידי חובתו, כיון שצריך שבני רשות הרבים יראו את הנרות בדרך הילכותם, וכדין המדליק למעלה מעשרים אמה המובא בשו"ע להלן (סי' טו) שלא יצא ידי חובתו, אף שאם יגביהו את ראשם ויסתכלו למעלה יראו את הנרות, וכן דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני שם עמ' שיב).

[משנ"ב ס"ק כג]

ואם יש קצרים⁴⁵ לקני הפניני וכי, וקצרותיך היו פתוחות לרשות הרבים⁴⁶.

45) דוקא בזמנם שהיו החצירות עיקר תשמיש הבית, שהיו משתמשים בהן לטחינה ואפייה ושתייה פירות ושאר צרכים, ופעמים שהיו אוכלים וישנים בהן כדרך החקלאים בזמנם, אבל בזמננו שאין החצירות עשויות אלא לאור, דעת החו"א (שונה הלכות ס"א, ארחות רבנו ח"ג עמ' ג, דינים והנהגות פ"ב אות א) שאין דינו כחצר לענין הדלקת נרות חנוכה [וכן לענין עירובין ומונחה, ראה חו"א (ארי"ח סי' טה ס"ק נב וסי' צ ס"ק בג ויריד סי' קסח ס"ק ו) ואין להדליק בפתח החצר, אלא בחלק הפונה לרשות הרבים, וכן דעת הגרי"ש אבא שאול (נר ציון פ"ד ס"א).

מאידך, דעת הגרי"ם סולאוויצ'ק (שבות יצחק חנוכה עמ' ו-ז) שאין דין תשמיש דירה כחצר לגבי חנוכה, וגם חצירות בזמננו שאין משתמשים בהן תשמישי דירה, דינו כחצר לענין נר חנוכה, וכן דעת הגרי"ש איערבך (מעדני שלמה עמ' קז) שחצירות שלנו דינו כחצר, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שם), ואף גירות נוי שלפני הבית, דעתו (פניני חנוכה פ"ד עמ' נט-ס) שדינו כחצר וצריך להדליק בפתחם.

אכן, לענין מגרש חניה השייך רק לאנשי הבית, דעת הגרי"ש איערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ד ארחות הלכה הע' 15) שאינו נחשב לחצר, כיון שאין עיקר שימושו לבנייה וציאה, מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה שם) שדינו כחצר וצריך להדליק בפתחו.

ולענין חדר מדרגות, דעת הגרי"ם קרליץ (פסקי שמועות חנוכה עמ' מב, חוט שני חנוכה עמ' שו) שאין דינו כחצר אלא דינו כמבוי, ואין להדליק בפתחו נרות חנוכה, לדעת החו"א הנ"ל, וצריך להניחה בחלקו ביתו הפונה לרשות הרבים, אכן אם החלק הוא למעלה מעשרים אמה מרשות הרבים [ראה להלן (ס"ק כה)], ידליק בפתח ביתו הפתוח לחדר המדרגות [וישאר את דלת ביתו פתוחה שבכך יהיה פרסומי ניסא גם לאנשי ביתו, וראה מה שכתבנו להלן (שם)], וכן כתב הגרי"ח קניבסקי (ספר נר חנוכה בתחילתו אות ה, וראה תורת המועדים ס"ק יג, טו, יח, ארחות רבנו ח"ג עמ' יא) שדעת החו"א שחדר מדרגות אין דינו כחצר ואין להדליק בפתחו, וכן דעת הגרי"ש אבא שאול (שם ס"ק יא), אכן, דעת הגרי"ם קניבסקי (ארחות רבנו שם עמ' ח אות כד ועמ' יא אות כה) שחדר מדרגות הריהו כחדר בנייה לבית, ואפשר להדליק בפתחו גם בזמן הזה שאין משתמשים בו שימושי בית וצידד משום כך שגם לשיטת רשי"י שמדליקים בפתח הבית אפשר להדליק בפתח הדר המדרגות, שגם הוא נחשב לפתח הבית.

המשך במילואים עמוד 104

